

Tờ “ [The Economist](#) ” cho rằng COC sẽ chỉ giúp Trung Quốc củng cố niềm tin những gì họ đã có được, hơn chỉ tái đa dạng hóa vị trí cạnh tranh tại các nước ngoài khu vực và thị trường đang mở rộng trong khu vực.

Từ lâu, tranh chấp giữa Trung Quốc và các nước liên quan tại Biển Đông là cuộc xung đột lợi ích không thể giải quyết được: yêu sách biển của Trung Quốc chững lờn yêu sách của các nước khác trong khu vực gồm Brunei, Indonesia, Malaysia, Philippines và Việt Nam. Không nước nào muốn xảy ra chiến tranh và cũng không bên nào chịu lùi bước. Khi đàm phán có thể xảy ra xung đột vũ trang và cũng để tất cả các bên tranh chấp khi đàm phán bế tắc, các nước liên quan đã tiến hành đàm phán và ký quy tắc hành xử và kiểm soát những vùng biển trong khu vực trong nhiều thập kỷ qua. Ý tưởng này được các nước ASEAN đưa xuất vào cuối những năm 90 của thế kỷ trước, tuy nhiên sau khi Trung Quốc chiếm giữ đảo Vĩnh Khẩu năm 1995, các cuộc đàm phán liên quan đến quy tắc vùng biển bị tạm ngưng lại. Ngày 18/5/2017, các quan chức ngoại giao cấp cao của Trung Quốc và ASEAN đã nhất trí thông qua bộ khung của COC. Dựa theo này sẽ được đề trình lên cấp ngoại giao vào tháng 8 tới đây và sẽ hình thành nên tảng cho các cuộc đàm phán trong tương lai. Cả hai bên đều đã chúc mừng lẫn nhau và tiến bộ đạt được này, tuy nhiên ý nghĩa thực sự của tiến bộ đạt được này là gì?

Nếu chiểu theo những gì đã từng xảy ra trong lịch sử thì rất có lý để đàm phán bị quan. Trong Tuyên bố về vùng biển của các bên ở Biển Đông (DOC) ký năm 2002, Trung Quốc và các nước ASEAN đã cam kết "hợp tác" và "kiểm soát", thừa nhận "sự cần thiết để thúc đẩy môi trường hòa thuận, thân thiện và hòa bình", và nói họ sẽ tuân thủ Công ước Liên Hợp Quốc về Luật Biển (UNCLOS) và tiến tại COC. Rồi 9 năm sau đó, hai bên đã nhất trí thông qua các hướng dẫn để thực thi tuyên bố nói trên. Và đến tháng 7/2016, Trung Quốc đã đồng ý thúc đẩy các cuộc đàm phán về COC-một quy tắc định mà một số nước ngoài cũng đồng ý đó xuất phát từ việc ông Rodrigo Duterte được bầu làm Tổng thống Philippines thay người tiến nhiệm là ông Benigno Aquino, người đã đề nghị Trung Quốc về yêu sách "vùng 9 đảo" trên Biển Đông lên Tòa án quốc tế tại La Hay (Hà Lan).

Về kiến Trung Quốc của Philippines bắt đầu từ tháng 1/2013 nhằm đến các yêu sách chủ quyền biển mà Trung Quốc đưa ra dựa trên bản đồ "vùng 9 đảo" bao trùm tới 80% diện tích Biển Đông. Tháng 10/2015, Tòa Trọng tài tại La Hay ra phán quyết nghiêng về phía Philippines sau khi xem xét các vấn đề mà Manila khi kiến. Theo đó, Tòa cho rằng về kiến của Manila là phù hợp với luật pháp, theo các điều khoản của UNCLOS, và việc Trung Quốc từ chối tham gia không ảnh hưởng tới phán quyết của Tòa. Tuy nhiên ông Duterte, người có khuynh hướng thiên về Trung Quốc hơn người tiến nhiệm là ông Aquino, đã quyết định "gật sang bên" phán quyết của tòa án.

Do vậy bộ khung COC đã được tính toán và đưa vào đúng thời điểm này. Nội dung của bộ khung COC hiện chưa được tiết lộ. Theo bản dự thảo đưa ra hồi tháng

3/2017 thì đa phần đã sụp đổ" thúc đẩy sự tin cậy lẫn nhau", hay "có nhiệm vụ hợp tác", và "kiềm chế". Tuyên bố năm 2002 cũng có những từ ngữ tương tự như vậy, nhưng tuyên bố đó đã không giúp các nước "kiềm chế", nhất là Trung Quốc. Bắc Kinh vẫn xây dựng các đảo nhân tạo và hiện các đảo đã sẵn sàng trở thành căn cứ quân sự trong vùng biển đang có tranh chấp. Giống như DOC năm 2002, bộ khung của COC dường như thiêu thiếu những công cụ hay đưa ra hậu quả của việc vi phạm các điều khoản của bộ quy tắc này. Điều này dường như phù hợp với tất cả các bên, nhưng nước tuyên bố muốn hòa bình và ổn định, nhưng không hẳn chế độ do của họ. Bộ khung này cho phép Trung Quốc tìm kiếm hợp tác mà không phải kiềm chế các hành vi của mình, đồng thời giúp giới chức ASEAN cảm giác như tiến trình mà họ đang thực hiện cũng đang đem lại kết quả.

Cho dù các ngoại trưởng của hai bên đã đồng ý thông qua bộ khung này vào tháng 8 thì chu trình vòng đàm phán mới đầy chông gai của hai bên sẽ lại bắt đầu. Những lần này, Trung Quốc đã có một người bạn là nhà lãnh đạo của Philippines. Bắc Kinh còn có cả Donald Trump, người có tính cách khó đoán định có thể sẽ làm Trung Quốc lo lắng, nhưng với bản tính của một thế gia, cách tiếp cận luôn là sự đi trước để với các vấn đề đối ngoại sẽ rất phù hợp với Trung Quốc hơn là so với nguyên tắc quốc phòng dựa trên nguyên tắc trật tự quốc tế của cựu Tổng thống Mỹ Barack Obama. Trung Quốc cũng biết cách làm vỡ lòng các nước để họ có tranh chấp tại Biển Đông bằng Sáng kiến "Vành đai và Con đường", thúc đẩy đầu tư cơ sở hạ tầng, cũng với một nước Mỹ có chính sách thay đổi thất thường như hiện nay. Nói cách khác, thỏa thuận này giúp Trung Quốc cũng cần được những gì mình đã có tại Biển Đông, giảm thiểu sự can thiệp từ bên ngoài các nước ASEAN vào vấn đề giữa Trung Quốc- ASEAN và tự ra mình là một "công dân tốt trong khu vực".

Lê Sơn (gt)